

TECHNICKÁ UNIVERZITA V LIBERCI

PEDAGOGICKÁ FAKULTA

OBOR SOCIÁLNÍ PRACOVNÍK

KATEDRA PEDAGOGIKY A PSYCHOLOGIE-oddělení sociálních studií

**PÉČE O DÍTĚ V PŘEDŠKOLNÍCH ZAŘÍZENÍCH,
CELODENNÍ PÉČE MATKY
VLIV NA PSYCHICKÝ VÝVOJ OSOBNOSTI DÍTĚTE**

Bakalářská práce

UNIVERZITNÍ KNIHOVNA
TECHNICKÉ UNIVERZITY U LIBERCI

3146069903

Předkládá: Galina Grzinčičová
Masarykova 723/14
Liberec 1

Vedoucí práce: PhDr. Jitka Josífková

Liberec, 2002

TU v Liberci, FAKULTA PEDAGOGICKÁ

461 17 LIBEREC 1, Hálkova 6 Tel.: 048/535 2515 Fax: 048/535 2332

Katedra: pedagogiky a psychologie-oddělení sociálních studií

ZADÁNÍ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE

(pro bakalářský studijní program)

pro (kandidát) Grzinčičová Galina
adresa: Masarykova 723/14, Liberec 1
obor (kombinace): sociální pracovník
Název BP: Péče o dítě v předškolních zařízeních, celodenní péče matky.
Vliv na psychický vývoj osobnosti dítěte.
Název BP v angličtině: Child care in pre-school institutions, all-day parental care. Inspection of upbringing methods in terms of mental growth of children.
Vedoucí práce: PhDr. Josífková Jitka
Termín odevzdání: 15.4.2002

Pozn. Podmínky pro zadání práce jsou k nahlédnutí na katedrách. Katedry rovněž formulují podrobnosti zadání. Zásady pro zpracování DP jsou k dispozici ve dvou verzích (stručné, resp. metodické pokyny) na katedrách a na Děkanátě Fakulty pedagogické TU v Liberci.

V Liberci dne 29.3.2001

.....
děkan

.....
vedoucí katedry

Převzal (kandidát):

Galina Grzinčičová

Datum:

27.11.2001

Podpis:

Grzinčičová Galina

PhDr. Jitka Josífková

KIS/SPPH

19.11.10.11.11.

Název práce:

Péče o dítě v předškolních zařízeních, celodenní péče matky. Vliv na psychický vývoj osobnosti dítěte.

Cíl práce:

- popsat současný stav a definovat problematická místa v oblasti výchovy dítěte předškolního věku / 3-5 let /
- zdůvodnit význam matky v péči o dítě a předškolního zařízení ve výchově

Metody práce:

- sběr a rozpracování informací o osobnosti a potřebách dítěte
- pozorování, rozhovory, dotazování dětí v prostředí mateřské školy a v prostředí celodenní péče matky

Teze práce:

a/ teoretická část:

- psychický vývoj dítěte v období 3-5 let
- charakteristika sociálních a materiálních potřeb dítěte

b/ praktická část:

- popis výchovné činnosti v rodinách sledovaných matek a dětí
- popis výchovné činnosti v předškolních zařízeních / MŠ /
- prozkoumání a následné zhodnocení kvality výchovy formou rozhovorů a dotazování
- shrnutí východisek a závěrů pro další vývoj v oblasti výchovy dětí předškolního věku, rozvíjející veškeré psychologické aspekty jeho osobnosti a kvalitní přípravu pro vstup do školního zařízení

Základní použitá literatura:

- Vágnerová M.- Vývojová psychologie, 1.vyd., Portál, Praha 2000, ISBN 80-7178-308
Matějček Z.- Co, kdy a jak ve výchově dětí, 3.vyd., Portál, Praha 2000, ISBN 80-7178-494
Rheinwaldová E.- Rodičovství není pro každého, 1.vyd., Motto 1993, ISBN 80-901338-4-3
Biddulph S.- Tajemství výchovy šťastných dětí, 1.vyd., Portál, Praha 1999, ISBN 80-7178-334
Brierley J.- 7 prvních let života rozhodne, 1.vyd., Portál, Praha 1996, ISBN 80-7178-109-6
Hartl P., Hartlová H., Psychologický slovník, 1.vyd., Portál, Praha 2000, ISBN 80-7178-303
Leachová P. - Dítě a já, 1. české vydání, Cesty, Praha, ISBN 80-7181-033
Hanšpachová J.- Hry pro maminky s dětmi, 1.vyd., Portál, Praha 1997, ISBN 80-7178-166-5

Vedoucí práce:

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci na téma „**Péče o dítě v předškolních zařízeních, celodenní péče matky. Vliv na psychický vývoj osobnosti dítěte**“ zpracovala samostatně a že jsem vyznačila prameny, z nichž jsem pro svou práci čerpala způsobem ve vědecké práci obvyklým.

Liberec, listopad 2002

Galina Grzinčičová

Obsah

Úvod

I. Teoretická část

- 1. Předškolní věk**
- 2. Duševní vývoj dítěte předškolního věku**
 - 2.1. Rozvoj poznávacích procesů
 - 2.1.1. Rozvoj myšlení
 - 2.1.2. Řeč
 - 2.1.3. Hra
 - 2.1.4. Výtvarný projev
 - 2.2. Osvojování norem chování
 - 2.3. Vlastní identita, role
 - 2.4. Socializace
- 3. Péče předškolních zařízení**
- 4. Péče matky**

II. Praktická část

- 5. Úvod výzkumu**
- 6. Hypotézy výzkumu**
- 7. Charakteristika výběrového souboru**
- 8. Prezentace empirického šetření**
- 9. Zhodnocení výzkumu**
 - 9.1. Výsledky výzkumu

Závěr

Použitá literatura

Příloha

Úvod

„Život je dar, ale kvalita života v celé své šířce a komplexnosti, kdy se lidská bytost může rozvinout a ne pouze regenerovat a zpět, musí být lidmi tvořena.“

Eva Rheinwaldová

Společnost trpí celou řadou sociálních problémů. Stále se zabývá problémem růstu kriminality dospělých i dětí, úrovní vzdělání, fyzickým a sexuálním násilím na dětech, rozvodovostí. Nelze se od problémů odvracet s argumenty, že tyto vážné situace ať řeší odborníci.

Společnost je celek, který se skládá z dílčích prvků. Těmito prvky jsme my lidé. Charakter společnosti je dán kvalitou stanovených a přijímaných norem, osobní morálkou jednotlivců.

Aby na těchto základech vyrůstala zdravá společnost je jejím prvořadým cílem a zároveň „první pomocí“ zabývat se otázkou kvality výchovy.

Období předškolního věku je charakteristické osvojováním základů socializace a norem. Tudiž charakter prostředí, které na něj působí, přímo ovlivňuje kvalitu chování a jednání v budoucím životě.

Tato bakalářská práce je rozdělena do dvou částí. První část obsahuje podrobnou studii vývojové etapy a charakteristiku dvou základních zdrojů výchovy. Druhá část se věnuje výzkumu a následnému zhodnocení kvality péče matky a předškolních zařízení v rámci pozitivního působení na sociální a psychický vývoj dítěte.

1. TEORETICKÁ ČÁST

1. Předškolní věk

Vývojová psychologie zaujímá velmi rozsáhlou oblast vědní disciplíny - psychologičt. Tato práce se zakládá na mych úvahách, odborném pojetí a následném výzkumu vývojové etapy v životě lidského jedince, která je odborně nazývána předškolní věk.

Člověk prochází těmito vývojovými etapami, než lze hovořit o věku dospělosti:

1. prenatální období (fáze oplodnění, embryonální a fetální vývoj- období před narozením)
2. novorozenecké období (přibližně dva měsíce po narození)
3. kojenecké období (první rok života)
4. batolecí věk (od 1 - 3 let věku dítěte)
5. předškolní věk (od 3 - 6 let věku dítěte)
6. školní věk (od 6 - 7 let do 11 - 12 let věku)
7. puberta (od 11 - 12 let do 15 let věku)
8. adolescence (od 15 - 20 let věku)

Jde o velmi významnou vývojovou etapu v životě dítěte. Již z obecného názvu pro tento věk je zřejmé, že jde o období před nástupem do školy. Výchova zakládající se na principech přípravy dítěte na školu je však jen

určitým dílčím prvkem (přesto významným) celkového výchovného systému, který na dítě po období předškolního věku /viz vývojové etapy/ působí.

Hlavním cílem a podstatou vývojového období zvaného předškolní věk je příprava dítěte po stránce psychické i somatické k zvládnutí složitých životních situací, které by utvořily vhodnou půdu pro rozvoj dílčích schopností a dovedností jako prostředků dalšího rozvoje.

2. Duševní vývoj dítěte předškolního věku

Duševní vývoj lze charakterizovat jako proces vzniku postupných změn a rozvoje psychických procesů, vlastností, integrace celé osobnosti.

Jeho základem jsou vrozené dispozice, které se rozvíjí pod vlivem prostředí.

/M.Vágnerová 1996/

Dítě ve sledovaném vývojovém období předškolního věku je charakteristické svou otevřeností vůči okolnímu světu.

S neomezenou důvěrou přijímá všechno, s čím se setkává. Vychází vstříc novému a nepoznanému.

Mezi faktory psychosociálního vývoje dítěte předškolního věku patří i zvědavost po něčem novém, vykonávat nové činnosti, které si samo volí. Tuto aktivitu je vhodné určitým způsobem regulovat. Výchovnými způsoby vnést do dítětem zvolené činnosti řád a smysl.

2.1. Rozvoj poznávacích procesů

Vývoj jednotlivých poznávacích procesů je podmíněn zráním centrálních nervových struktur v průběhu celého vývoje.

2. 1. 1. Rozvoj myšlení

V období předškolního věku se rozvíjí schopnost dítěte myslet, tvořit, představovat si a hrát si.

Učením a rozvíjením vůle získáváme základní schopnost myšlení. B.C.Lilvegoed /1992/ definoval myšlení jako funkci, která vystupuje v průběhu řady procesů, jimiž je zvnitřňován vnější svět.

Dítě předškolního věku je plně odkázáno na podněty ze svého okolí vedoucí k vytváření osobního postoje, učení, rozvoje fantazie, vývoje inteligence a myšlení.

Z hlediska výzkumu je jisté, že období od narození do 3 let (batolecí věk) je dítě v prostředí rodiny. Dá se říci, že žije v jakési mateřské schráně. V předškolním věku se dítě přirozeným způsobem dostává do prostředí, kde kromě rodiče, působí na jeho sociálně-psychický vývoj i řada jiných podnětů.

Pro dítě je velice důležitá komunikace mezi ním a osobou, které důvěřuje. Tato komunikace získává na kvalitě pokud mezi jejími účastníky je navázán vztah a citová vazba. Vychovatel se stává pramenem podnětů, podle kterých dítě jedná.

R. Steiner ve své pedagogice zdůrazňuje skutečnost toho, že co se dítěti říká a co je učeno nezanechává ještě dojem.

Ptáme se, co je pro duševní vývoj dítěte nejdůležitější?

Dítě vzhledem k vývojovému stádiu, ve kterém se nachází a které je, jak jsem zmínila, charakteristické otevřeností a přirozenou důvěrou vůči novému a nepoznanému, si tvoří veškeré návyky a postoje na základě působení zkušeností. Již tato skutečnost by se měla stát pro vychovatele, rodiče motivací ve výchově, která by významně přispěla v oblasti rozvoje matematického, logického myšlení (vyprávění pohádek), řeči (komunikace s dítětem, čtení pohádek) a inteligence.

2. 1. 2. Řeč

V návaznosti na vývoj rozumových schopností se rozvíjí u dítěte předškolního věku i schopnost řeči.

Na počátku tohoto vývojového období má dítě schopnost vyjádřit své myšlenky pomocí gest, slovních znaků, symbolů. Tato vyjadřovací schopnost se postupně mění na názorové myšlení. Dochází k procesu vývoje aktivní řečové činnosti, obohacuje se slovní zásoba. Dítě poznává jazyk jako lidský účel nejen ke sdělení věcí z jeho okolního světa, ale zároveň pro vyjádření vlastních myšlenek.

Období předškolního věku je charakteristické otázkami. Nejčastější formou otázky je „Proč?“. Pro tázaného je důležité uvědomit si, že již od narození je dítě zvědavé po něčem novém. Předkládaný vzor a jeho odpověď se tak stanou přirozeným nástrojem k získání potřebných zkušeností. Dětská duše

odstraňování případných logopedických vad (vady řeči).

Období předškolního věku je nejvhodnějším obdobím pro

ověřuje sledováním zpětné reakce:

Dítě si vlastním prožitkem (zkušeností), vlastním jazykovým projevem (řečí), osvojuje určité vzory chování. Přirozeně si obsah svých sdělení

Sledujeme-li dítě při rozhovoru se svými vrstevníky, je to rodič, kdo hovoří.

využívána i v oblasti řeči a jejího prostředku jazyka.

Napodobování, činnost typická pro děti v předškolním věku, je významně

ono má stále plno otázek a čeká na jeho odpověď.

Výchovným úkolem rodiče je, aby byl se svým dítětem co nejvíce, protože

Znalosti dítěte se rozšiřují.

zásoby a fantazie.

rozvoj schopnosti názorově myslet, reagovat za pomoci obsáhlejší slovní

(naslouchání, dotazování, osobním kontakt), je neefektivnější způsob pro

Mluvení s dítětem, které splňuje veškeré předpoklady kvalitního rozhovoru

zduvodnitelné. Mnohokrát se stane, že si odpoví samo.

Přichází další a další otázky. Své otázky pokládá za důležité, logicky

i potřebu rozvoje slovní zásoby. S odpovědi často není dítě spokojeno.

Otázky typu „Proč?, Co to je?“ vedle své funkce vzdělávací zároveň splňují

přirozená zvědavost provází dítě až do dospělosti.

se obohacuje. Dochází ke kvalitnímu psychologickému i sociálnímu vývoji. Tato

Je zde efektivně využíván základní charakter a obsah tohoto vývojového stupně, kam patří:

- pozorování
- napodobování
- osvojování

Je důležité si uvědomit, že dítě zralé a připravené po stránce vyjadřovací nebude mít ve škole se čtením a psaním vážnější potíže. A rodičům, vychovatelům jde ve výchovných cílech především o kvalitní a klidný život jejich dětí.

2. 1. 3. Hra

U dítěte předškolního věku vytrvá schopnost myslet. Již je schopné konat tak, jak přemýšlí. Na základě svých získaných zkušeností realizuje to, co si může rozmyslet.

Nejpřirozenější dětskou činností je hra.

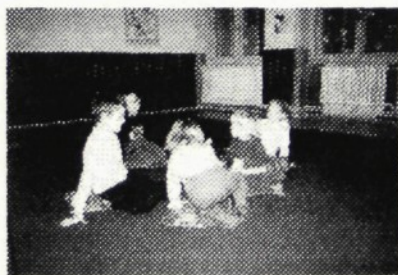
Hra v rámci své rozmanité struktury, náplně, svých úkolů se významně podílí v oblastech :

- psychosociálního vývoje
- somatického vývoje
- vývoje řeči
- socializace

Důležitou informací je, že dítě se neprojevuje jen pouhým napodobováním. Roli, kterou sám ztvárňuje, plně prožívá. Partnerem ve hře se mu stává vrstevník, ale i „neživá“ hračka. Dítě si samo zvolí, s kým či s čím si chce hrát. Dokonce chce i samo být autorem, hlavním hrdinou plánované hry. Přesto stále vychází ze zkušenosti, kterou získal od svých rodičů.

Rodič, vychovatel, okolí působí jako vzor.

Hra zaujímá velmi významnou roli při formování osobnosti dítěte. Jejím prostřednictvím se může uvolnit většina informací z jeho z nitra. Ve hře se pak objevuje to, co dítě intenzivně zajímá, o čem přemýšlí, co pozoruje, co poznává a pamatuje si.

Hry podle své náplně a následného působení na dítě lze dělit:

1. Úlohové hry (hra na maminku a tatínka, na pana doktora, vlastní divadelní představení)

Vzorem pro tyto hry se stává každodenní život dospělých, který děti se značnou pozorností sledují. Základním znakem je, že většinou dítě do své hry rodiče nepřizve. Partnerem jsou mu hlavně hračky, později vrstevníci.

Pokud je přesto rodič vyzván ke hře, je důležité, aby respektoval pravidla hry daná dítětem.

2. Hra s pravidly (společenské hry, sport)

Základní charakteristikou těchto her je dodržování určitých pravidel. Hra s pravidly tak zastává nadmíru užitečnou funkci ve výchovné oblasti předškolní přípravy. Je zde formou zábavy vyvíjen tlak na prohlubování a upevňování rozumových schopností, pozornosti a soustředěnosti.

3. Tvořivé hry (stavebnice, skládačky, kostky)

Hlavním výsledkem tvořivých her je vlastní výtvar dítěte. Tyto hry patří u dětí předškolního věku k nejoblíbenějším a zároveň jsou řazeny mezi „nejvýchovnější“.

Při těchto hrách je dán výrazný prostor pro vývoj poznávacích procesů a růstu úrovně rozumových schopností.

Zapojíme-li dítě v rámci výchovného působení např. do pomocných prací v domácnosti, dáme určitý prostor ke spolupráci při nákupu a jiných každodenních činnostech, vyvoláme jeho značný zájem. I k těmto formám činnosti přistoupí jako ke hře.

2. 1. 4. Výtvarný projev (kreslení, modelování, řemesla)

Kresba dítěte na začátku tohoto období je charakteristická především svislými čarami a kruhy. Rozvíjením jemné motoriky a fantazie se postupně dítě pouští do složitějších kreseb. Obrázky obsahují množství detailů. Dítě stejně jako do hry vnáší i do kresby své vnitřní pocity a představy.

kresba čtyřletého chlapce

2. 2. Osvojování norem chování

Dítě se učí tím, co vidí, o čem mluví, co dělá s dospělými osobami, které jsou blízké, nebo ty, jež podnítily jeho představivost. Jsou pro něho významné a představují určitý symbol autority.

Období předškolního věku je vývojovou etapou vztahu k vnějšmu světu na principu osvojování si norem a zákonitostí. Stále zůstává, stejně jako ve vývojovém období batolete, nejdůležitějším vychovatelem, partnerem rodič. Dítě si tvoří a chce tvořit hodnoty podle hodnot rodiče.

Základ získaných hodnot vychází především z poznání toho, co vidí než z toho, co se mu říká. Z této skutečnosti vyplývá, že budeme-li s dítětem zacházet jako s hodnotou a opravdovou osobností, bude se též podle těchto kvalit chovat a dále jednat.

V pozici rodiče nebo vychovatele je nutné se soustředit na pomoc dítěti rozeznat vhodné od nevhodného chování. Naučit, co se smí a nesmí. Pokud si dítě tyto normy osvojí, bude později již samo schopno regulovat svá jednání a chování.

Hlavní formou učení je napodobování.

Dítě působí jako otevřený smyslový orgán, který je v každém okamžiku odevzdán svému okolí a jedná na vyslané podněty.

Setkáváme se situacemi, kdy první fázi výchovného procesu jsou slova „to nedělej!“ a jiné vyslovené či nevyslovené zákazy a příkazy. Pro dítě to má jediný dopad a tím je zklamání. Stále je rodič vzorem v jeho očích i duši.

Adekvátní odměna, úměrný trest se řadí mezi prostředky, kterými přimějeme dítě k požadovanému chování. Jednání dítěte je bezprostředně vázáno na smyslové vjemy z nejbližšího okolí, z procesů ve vlastním těle. Není schopné si v dané situaci vzpomenout na určitý zákon nebo příkaz. Potřebné jednání je schopno učinit tehdy, pokud jeho obsah může neustále

sledovat z jednání blízkých osob a pokud jsou mu výchovnou metodou spolupráce vštípeny pravidla tohoto jednání.

Postup jednání u dětí:

1. chtění (aktivní spoluúčast na dění)
2. cítění (vznik citového prožitku)
3. myšlení (zájem, vznik představ)
4. jednání (vzniká na základě prožitku vlastní zkušenosti)

Z. Matějček /2000/ charakterizoval předškolní věk jako vývojové období, kdy si dítě snáze osvojí takové návyky, při nichž je samo aktivní, může se pohybově projevit, něco udělat - než když jen má v určité situaci něco říci nebo neříci.

Potřebu vlastní sociokulturní zkušenosti lze poskytnout výchovou, při které dítě i vychovatel jednají na základě principů napodobování.

Období předškolního věku dítěte je známé většině rodičů charakteristickým arogantním až panovačným dojmem chování jejich dětí. Je nutné říci, že toto dětské jednání není známkou špatného výchovného působení. Chovají se tak, jak předpokládají, že bychom se chovali my.

Dítě vědomě usiluje o rodičovo uznání. Snahou dítěte je, aby rodič byl spokojen a jsou odhodláni vynaložit veškerá úsilí, která jim přinesou pochvalu.

Jejich touha po uznání je tak silná, že se sami ptají, jak ho získat. Dítě se nachází v období, kdy je schopno si osvojovat základy společenského chování.

Mluvím-li o pravidlech a způsobech chování, hovořím zde o kázni. Kázeň je odborníky definována jako učení pravidlům a způsobům chování stálým opakováním a nacvičováním.

Erikson /1963/ upozorňuje na velice významný potenciální konflikt mezi posuzováním vlastní aktivity a pocitu viny, které jsou pro tento věk velice významné.

Právě v tomto období jsou utvářeny základy svědomí, kdy se dítě učí rozeznávat, co je jeho povinností, co nemá dělat a proč. Projevují se zde prvky autoregulace a prostředím vyvolané regulace.

Osvojením si norem chování, jejich přijetí za své, buduje v dítěti pocit zodpovědnosti a sebekázně. Znamená to, že dítě akceptuje určitá omezení a bude se dle nich chovat i bez přítomnosti nebo uznání druhých osob.

V období předškolního věku se dotváří:

1. sebepojetí a osobní identita:

- utváření elementárního svědomí
- uvědomování si pocitů viny
- vědomí co mohu, co nemohu
- potřeba pochvaly, uznání od toho, s kým se identifikuje

2. charakter

2. 3. Vlastní identita, role

V kap. 2. 2. jsem označila vývojový stupeň jako období rozvoje sebepojetí a dotváření vlastní identity.

Dítě se učí rozlišovat dobré chování od špatného.

Vyjadřuje svou touhu po uznání, pochvale.

Snaží se pochopit příčiny negativní reakce okolí na jeho jednání, které je společností považováno za špatné.

Aby byly tyto charakterové vlastnosti dokonale vštípeny, je nutné zajistit pocit zodpovědnosti. Pomoci získat pozitivní představu o sobě, o svých hodnotách a kvalitách, o svých možnostech a právech. Jedině tak se může výchovně přispět k vytvoření vlastní identity u dítěte.

Pocit bezpečí a jistoty jsou základním předpokladem pro rozvoj silné a zdravé osobnosti. Funkci orientačního bodu v životě splňuje kvalitní rodina, citová stabilita mezi rodičem a dítětem.

Vztah k rodiči prochází v období předškolního věku prudkými a výraznými výkyvy:

- touha po bezpečí a něze
- potřeba se odpoutat od nejbližšího rodinného kruhu, kontakt s vrstevníky

Potřeba sociálních kontaktů je v období předškolního věku přirozená. Je proto velmi důležité, aby dítě bylo dostatečně připraveno na tento významný krok v životě. Zásadním výchovným úkolem je, nabídnout dítěti pravdivé vzory. Tuto úlohu v případě výchovy předškolního dítěte nemůže splnit nikdo jiný, než rodič.

Dítě vyvíjející se na základě citové, intelektuální zralosti cítí potřebu své vlastní identifikace. Ta pramení z předchozí identifikace s rodičem.

Zdůrazňuji, že dítě vnímá rodiče stále jako svůj vzor, a jeho chování jako normu, zákon. *Příklad, který je znám z praxe každému vychovateli dětí.maminka to taky tak dělá, ...my to doma děláme takhle*

Sociální identifikace se projevuje:

- vznik svědomí (převzetí norem chování a jednání od rodičů)
- touha zastávat roli rodiče (dívký si hrají na maminku, chlapečci na tatínky)
- sexuální identifikace (chovat se tak, jak společnost očekává od chlapce nebo od dívky)

Nejúčinnějším prostředkem v dětském věku k vnímání svého já, postavení své role ve světě, hodnocení situací je jistě **pohádka**.

O této činnosti rodičů, ale i vychovatelů v některých předškolních zařízeních pokládám za důležité hovořit, jelikož patří neodmyslitelně do

světa dětí. Vyprávění, čtení pohádek je již tradicí v oblasti psychického rozvoje a vzdělávání.

Pohádka se stala nezastupitelným prvkem při utváření citově stabilní osobnosti dítěte. Má schopnost rozvíjet dětskou fantazii, myšlení, empatické citění, svědomí, osobní charakter, ale i přirozenou formou podává dítěti důležitý důkaz toho, že samo je reálné a významné.

Pohádka umožní dítěti ztělesnit ve vybrané postavě příběhu přání, prožívat vytoužené uspokojení, identifikovat se, vybudovat si reálnou vazbu. Hrdinové příběhů odpovídají na jeho důležité otázky, stanou se tak účinnými prvky v jeho socializaci.

Pohádka vnese myšlenky a citění dítěte do děje, kterému nevědomě porozumí a zároveň nabídne různé možnosti řešit vzniklé dějové napětí. Tyto příběhy dopadají většinou dobře. Tudiž zřetelná polarizace mezi dobrým a zlým činí jednotlivé situace v životě dítěte jednoznačnější a pochopitelnější.

Podobu a charaktery hrdinů si dítě individuálně umí vytvořit samo a tím se usnadňuje jeho vlastní identifikace.

Předškolní dítě se již učí pochopit své úlohy, své chování, ale i chování nejbližšího okolí. Snaží se sledovat jejich vzájemný vztah.

Předškolní věk je obdobím, kdy si dítě uvědomuje a osvojuje různé sociokulturní role.

Získává citovou jistotu ve vztahu mezi ním a rodičem. Vnímá svého vychovatele jako rodiče, který ho vychovává, pečuje o něj. Zároveň ho

přijímá i jako dospělého, který má svá práva a povinnosti. Pozorováním rodiče získal mnoho zkušenosti a tak přirozeným způsobem začíná chápat svou roli v rodině, mezi vrstevníky, ve společnosti.

Předškolní dítě se učí ovládat schopnost střídat role (role vůči rodičům, role kamaráda ve skupině vrstevníků, vůči pedagog. pracovníkům v předškolních zařízeních).

Z rolí se sestává celý život. Obsah našeho myšlení, cítění podléhá rolím, které vznikají na základě nároků a povinností daných společností.

3. 4. Socializace

Dítě se již postupně snaží v rámci sociální identifikace pochopit své postavení v rodině a nejbližším okolí.

Je však patrné a přirozené, že si své získané zkušenosti chce ověřit u vrstevníků. Objevuje se tendence a potřeba kontaktu s jinými dětmi. V prvních kontaktech se skupinou vrstevníků si dítě prohloubí vztah většinou jen s jedním z dětí. Později až získá větší pocit jistoty a důvěry se rozšíří tato vztahová rovina o více osob.

Dítě kolikrát společnost vrstevníků vyžaduje, jelikož má přirozenou touhu být partnerem, kamarádem. Když si dítě najde v řadě vrstevníků kamaráda, je to pro něj veliký okamžik. Cítí se ve své nové roli příjemně, pociťuje určitou zodpovědnost za své chování, jednání.

Tyto vztahy se budou dále rozvíjet, měnit a prohlubovat.

Realizace sociálních kontaktů u dítěte tohoto vývojového stupně je nutná.

Rozvíjí se oblast vztahu dítěte k druhým lidem.

Období předškolního věku je označováno jako období pozitivní pro rozvoj pro-sociálních vlastností - tolerance, obětavosti, solidarity, soucitu aj. .

3. Péče v předškolních zařízeních

Prvních pět let v životě dítěte se právem řadí mezi nejdůležitější vývojová období, jelikož zde dochází k nejrozsáhlejšímu intelektuálnímu a emocionálnímu rozvoji.

V předchozích kapitolách jsem zdůraznila významnou úlohu rodiče ve výchově předškolního dítěte. Naše společnost vedle rodiče toleruje dalšího vychovatele pro tuto vývojovou etapu, a tím jsou různé formy předškolních zařízení.

Rodič, pokud cítí lásku a výchovnou zodpovědnost vůči svému dítěti, se dostává do rodičovské role, kdy volí pro dítě toho nejlepšího vychovatele, v mém případě to nejlepší předškolní zařízení.

Hlavní úlohou těchto zařízení je významná pomoc rodičům, ale i neméně důležitá pomoc dítěti v oblasti přípravy na školu a v osvojování a upevňování norem společenského chování.

Splňují však tato zařízení své funkce tak, jak je od nich očekáváno?

Dokáží alespoň částečně nahradit roli rodiče ve výchově dítěte předškolního věku?

Stávají se plnohodnotnými partnery rodičů ve výchově?

Pokud budeme hodnotit názory rodičů, mnohokrát se setkáme s kladnou odezvou na umístění dítěte do předškolních zařízení. Záměrně jsem použila

výraz umístění, jelikož k činnosti a k výchovnému působení těchto institucí byly ze strany rodičů vyjádřeny určité připomínky. /viz výzkum v praktické části/

V předškolních zařízeních pečují o děti odborní pracovníci, kteří by se, dle mého názoru, měli neustále vzdělávat v oblasti vývojové psychologie (uspokojování potřeb pro kvalitní psychický a somatický vývoj), pedagogiky a jiných vědních disciplínách, které by umocnily a zkvalitnily výchovně pedagogický přístup k dítěti.

Charakteristika předškolních zařízení:

- navštěvují děti od tří do šesti let (vyskytují se případy dětí mladších tří let)

Věk od tří do šesti let je nazýván věkem předškolního dítěte. Je to období, kdy se dítě připravuje pro svůj vstup do školy. Tak jak je individuálně posuzována psychická zralost dítěte, úroveň sociálních dovedností a inteligence před vstupem do školy, měla by být dána možnost rodiči, posoudit veškeré faktory hodnotící zralost osobnosti dítěte pro vstup do předškolního zařízení.

Tyto faktory jsou:

- ❖ úroveň emoční stability, důvěry, intimity
- ❖ úroveň základního osvojení návyků a sociálních dovedností, jejichž neznalost by mohla u dítěte vyvolat negativní pocity spojené se strachem, studem, ponížením

Čím vyšší úrovně dosahují popsané faktory sociální a psychické zralosti, tím více se zmírní přirozený pocit stresu u dítěte vzniklý následkem vstupu do jiného neznámého prostředí.

Celkový rozvoj těchto vlastností, schopností, dovedností je možný jen ve funkčním, podnětném rodinném prostředí. Pokud výchovné metody rodičů nejsou v souladu s běžnými normami společnosti či nejsou jinak vhodné, zastává prostředí předškolního zařízení roli základního vychovatele.

Z. Matějček /2002/ v těchto případech označuje mateřskou školu jako terapeutické prostředí, které s využitím svých možných prostředků (např. dětský kolektiv) vytváří vhodný moment pro psychickou rehabilitaci u dítěte.

- funkce vzdělávací

Funkcí vzdělávací zde rozumíme přípravu na vstup do školy. Většina těchto zařízení již přijala moderní tendence výchovy. Školení pedagogové rozvíjí u dítěte schopnosti delší cílené pozornosti, psací návyky, koordinaci pohybů, rozvoj logického myšlení a jiných schopností a dovedností potřebných ve škole, a to formou přijatelnou dětem tohoto věku, nejčastěji hrou.

Ve svém pozorování jedné mateřské školy jsem se setkala s cílenou spoluprací školy s rodiči. Domácí úkoly, které byly dětem zadány ve škole, musely rodiče plnit spolu s nimi. Důkazem o spolupráci dítěte s rodičem a určitého dohledu byl už ten fakt, že dítě přineslo úkol v určený den a řádně vypracovaný. Cílem těchto postupů ze strany mateřské školy byla nejen snaha osvojit v dítěti pocit zodpovědnosti, návyk na plnění úkolů, ale i připravit rodiče na náročnost období, kdy bude jejich dítě navštěvovat školu.

Další kladnou stránkou předškolních zařízení je, že vlivem vzdělávacích programů a významného prostředí, které tvoří vrstevníci, se dítěti dostává množství podnětů pro jeho další vývoj.

- kontakt dítěte s vrstevníky /viz. kap. 3. 4. /
- pomoc rodičům (péče o děti prostřednictvím odborně připravených pracovníků)

Negativní stránky péče v předškolním zařízení:

- Odborně vzdělaný pedagog z důvodu vysokého počtu dětí, o které pečuje není schopen navázat s dítětem hlubší citový vztah. Dítě si formou navázání vztahu vytváří celkový vztah k vlastnímu já i k svému okolí.
- Faktor vysokého počtu dětí v předškolním zařízeních ovlivňuje i vlastní iniciativu dítěte ve skupině. V kolektivních činnostech z hlediska časové absence nemůže být dán prostor pro individuální chování a jednání dítěte v rámci jeho charakterové a povahové vybavenosti (dítě introvertní, plaché, neprůbojné)

Typy předškolních zařízení:

1. Běžné mateřské školy

Tyto mateřské školy jsou správně řízeny Ministerstvem školství.

Jsou zde zařazovány děti od 3 do 6, až 7 let. V praxi je možné se setkat i s dětmi mladšími tří let. Z odborného hlediska o potřebách kvalitního psychického vývoje dítěte je umístění v takto nízkém věku do mateřské školy předčasné a mohlo by mít negativní následky na dětskou psychiku po dlouhou dobu.

2. Centra zdravotní a sociální péče

Jsou to zařízení s programem jeslí a běžné mateřské školy, ve kterých se činnost řídí konkrétními specifickými potřebami dítěte. Tato předškolní zařízení jsou správně řízena Ministerstvem zdravotnictví. Do zdravotních zařízení jsou zařazovány děti již od věku jednoho roku. Mladší děti nemohou být umístěny v žádném oficiálním předškolním zařízení.

3. Mateřská centra

V současné době se tato centra stávají velmi moderními a vyhledávanými.

Mateřská centra nejsou registrována a podporována státem. Vznikají v rámci občanských iniciativ, občanských sdružení, jako součást různých spolků (spolky, jejichž náplní je pomáhat nebo spolky vznikající v rámci činnosti určité církve).

Mateřská centra v naší republice vznikla na základě pozitivních zkušeností s touto pomocnou aktivitou rodičům a dětem v Německu. Prostor a obsah

činnosti těchto center by se dal jednoduše nazvat „Luxusním dětským hřištěm pod jednou střechou“ .

Program a cíl mateřských center :

- dítě je v kontaktu se svými vrstevníky
- je zde dán prostor pro přirozený zážitek z jednání a chování ve skupině vrstevníků. Tím se výchovně působí na přirozený vývoj sociální identifikace, socializace /viz.kap. 3. 4. /
- kontakt matky s dítětem
- přítomnost matky působí na dítě důležitým pocitem klidu a bezpečí. V rámci svého výzkumu shledávám názor, že pokud bude matka stále v blízkosti, dítě nenajde odvahu účastnit se společných her s dětmi, za nesprávný a neopodstatněný. Dítě se spontánně zařadí mezi své vrstevníky.
- pomoc matkám

Jsou matky, které služby centra využívají jako prostředek k hlídání svých dětí. Ale většina z nich se aktivně zapojuje do činností souvisejících s provozem centra. Odstraňuje se tak vznikající psychický problém matek na mateřské dovolené, kdy ženy pod tlakem většinového názoru společnosti trpí pocitem méněcennosti. V centrech dostanou šanci pomoci jiným,

účastnit se výchovných postupů, které ovlivňují psychický i somatický vývoj jejich dětí.

Matky chtějí být co nejdéle se svým dítětem, co nejdéle na ně výchovně působit. Zároveň ctí a uvědomují si potřebu dítěte se družít a rozvíjet jeho psychické a somatické potřeby v rámci skupinového působení.

Uspokojování těchto potřeb dítěte a matky je základním úkolem mateřských center.

4. Péče matky

Výchova představuje nejtěžší, nejvýznamnější činnost v životě člověka. Vychovat dítě v kvalitní zralou osobnost může jen citlivý, vnímavý a chápatý vychovatel. Rodič předkládá dítěti první vzory, nabízí mu první zkušenosti /viz. kap.3/. Rodič sehrává v životě dítěte nejdůležitější úlohu.

Výchova je proces, kdy se sám vychovatel učí ze svých poznání, která vznikají při předávání informací a zkušeností těm, které vychovává.

Je přirozené, že ve chvíli, kdy se žena stane matkou nebude ovládat veškeré výchovné metody. Přístup společnosti a především rodinné prostředí, ze kterého žena vychází, jeho emotivní a sociální úroveň určují jak se postaví ke své nové životní roli matky.

Péče matky z hlediska kvality vývoje psychického /viz kap. 2/ a somatického je nezastupitelná. Žádná instituce nemůže rovnocenně zastoupit rodiče.

Většina matek využívá možnosti tzv. mateřské dovolené v rozsahu čtyř let pro upevnění citových vazeb mezi nimi a dítětem.

Jsou ale stále případy, kdy jsou děti nuceni předškolní zařízení navštěvovat:

1. Případy, kdy institucionalizovaná péče prostřednictvím předškolních zařízení nabízí dítěti podnětější prostředí než se mu dostává u rodičů. Tento fakt se týká např. rodin sociologicky nezajištěných nebo rodin, kde rodiče nedosahují určité potřebné mentální úrovně.
2. Předčasně navštěvovat předškolní zařízení jsou nuceny také děti především vysokoškolsky vzdělaných rodičů. Vzhledem k úrovni jejich vzdělání a odbornosti jsou nuceni se již v jednom roce dítěte vrátit do zaměstnání.

Pokud se matka zodpovědně rozhodne věnovat celodenní péči o své dítě po období předškolního věku, je nutné aby si uvědomila veškeré nároky, které jsou spojeny s výchovou.

Předškolní dítě potřebuje péči,

- ❖ Potřebuje lásku, pocit jistoty a sounáležitosti
- ❖ Potřebuje režim
- ❖ Potřebuje vrstevníky
- ❖ Potřebuje aktivitu, nové činnosti

Úkolem rodičů, matky je aby dítěti vytvořili potřebný pocit zázemí a ochrany do té doby, než bude samo dostatečně silné a schopné zachovat si všechny lidské hodnoty. Jednání, chování matky, které buduje v dítěti veškeré prvky zdravé osobnosti jsou základem, aby se dítě v důvěrném a známém prostředí rodiny cítilo jako ve svém útočišti. Získalo na trvalo pocit, že mu vždy poskytne ochranu a jistotu. Jedině tak se může z dítěte stát sebejistá, charakterní a zralá osobnost.

Pravidelnost a denní rytmus přispívají ke zdraví a kvalitnímu vývoji u každého člověka. V případě předškolního dítěte je tato nutnost o to výraznější, jelikož je to období charakteristické osvojováním si návyků.

Pokud dítě pravidelně navštěvuje předškolní zařízení, je nuceno se podříditi normám a pořádku. Dále zde na něj významně působí i psychologický nátlak ze strany sociální skupiny, kterou tvoří ostatní zúčastněné děti.

Denní rytmus v případě celodenní péče matky se musí též řídit určitými zvyky a rituály. Týká se to činností jako jsou jídlo, hygienické návyky, doba spánku, rituály individuálně vytvořené dle přání a potřeb dítěte. Pravidelným opakováním formou aktivního zapojení dítěte do činnosti dochází u něho k osvojování si dovedností, návyků, norem chování.

Dítě potřebuje své přátele. Rozhodne-li se matka pro celodenní péči o své dítě, měla by si býti vědoma jeho veškerých základních potřeb.

Dítě bude muset nastoupit dosáhnutím věkové hranice 6, 7 let do školy. Mělo by tedy být připraveno pro tento vstup i z hlediska kvality jeho socializace.

Je nutné, aby matka svým přístupem a vzorem připravovala dítě na určité odloučení, které se dostaví nástupem do školy.

Celý tento výchovný proces postupuje výrazné změny ve způsobu života matky a dítěte. Je nutné vytvořit dítěti prostředí a podmínky k navazování sociálních vztahů. Nabídnout dítěti možnosti se družit, najít si své přátele. K tomuto účelu využít činnosti spolků, klubů a jiných organizací pro děti.

Zastávám ten názor, že je pro dítě velmi pozitivní, pokud se matka rozhodne pokračovat v celodenní péči o něj i dosažením tří let věku jeho života. Ale z pozorování dětí během vývojového období předškolního věku vyvozují závěr, že dítě starší čtyř let soustředí svou pozornost i na jiné děti a dospělé osoby. Má touhu si vytvořit svou vlastní skupinu, potřebu se osamostatnit.

Matka by tudíž měla citlivě sledovat své dítě, snažit se mu vytvořit co nejpodnětnější prostředí, ale přesto ho nechat na určité časové období před nástupem do školy navštěvovat nějakou metodicky dobře vedenou školku.
/výchovný přínos vlivem působení prostředí a programu předškolních zařízení je uveden v kap.3 /

2. PRAKTICKÁ ČÁST

5. Úvod výzkumu

Cílem mé bakalářské práce je na základě kvalitativního výzkumu pozorovat a následně zhodnotit kvalitu péče matky o dítě předškolního věku.

Studiem a zpracováním teoretické části problematiky, především vývojových potřeb dítěte tohoto věku, se objevily aprioritní předpoklady (hypotézy).

Abych dospěla k určitým objektivním hodnocením a závěrům byla jsem nucena zkoumat a pochopit matku a potřeby dítěte v jejich přirozeném prostředí v celé šíři a nabízených možnostech.

Svůj výzkum řídím dle základních technik používaných při kvalitativním výzkumu.

Z hlediska zabezpečení žádané validity jsem pro výzkum použila dvou nástrojů k získání potřebného množství informací.

- I. Sběr údajů a dat formou řízeného rozhovoru na základě předem připravených otázek. Jejich četnostní výskyt je zachycen v tabulce. Řízený rozhovor byl kombinován rozhovorem neformálním. Výběr matek byl náhodný. Jediným kritériem při výběru byla skutečnost, že matka vychovává dítě předškolního věku.

II. Dlouhodobé zúčastněné (participační) pozorování (červen 2001 – květen 2002) chování, jednání matek a dětí v jejich přirozeném prostředí. Participační pozorování je technika, kdy se výzkumník přímo zúčastňuje činnosti a dění zkoumaných osob. V rámci výzkumu jsem také formou zúčastněného pozorování sledovala činnost tří běžných mateřských škol po období 3 měsíců.

6. Hypotézy výzkumu

Hypotéza A. I dítě předškolního věku potřebuje stálou péči matky. *(Milující matka, její kvalitní výchova a péče splňují veškeré předpoklady pozitivního vývoje dítěte předškolního věku)*

Hypotéza B. Denní péče mateřské školy je důležitá z hlediska sociálního vývoje dítěte a jeho přípravy na školu.

7. Charakteristika výběrového souboru

tab. 1 - Věková struktura sledovaných matek

VĚK	POČET
18 - 25	3
26 - 33	8
34 - 41	5
CELKEM	16

Pro kvalitativní výzkum bylo osloveno 16 matek a dětí.

Průměrný věk sledovaných matek je 31,5 let.

tab. 2 – Dosažené vzdělání matek

VZDĚLÁNÍ	POČET
ZÁKLADNÍ	0
UČNOVSKÉ	2
STŘEDOŠKOLSKÉ	10
VYSOKOŠKOLSKÉ	4

tab. 3 – Počet všech dětí, které matka vychovává

POČET DĚTÍ	POČET MATEK
1	8
2	5
3	3

tab. 4 - Zaměstnanost sledovaných žen

ČINNOST	POČET MATEK
ZAMĚSTNANÉ	13
NEZAMĚSTNANÉ	1
MATEŘSKÁ D.	2

tab. 5 - Věková struktura sledovaných dětí

VĚK DĚTÍ	POČET DĚTÍ
3	3
4	3
5	6
6	4

Průměrný věk sledovaných dětí je 4 roky.

tab. 6 - Pohlaví sledovaných dětí

POHLAVÍ	POČET
CHLAPCI	5
DÍVKY	11

tab. 7 - Počet dětí pravidelně navštěvujících mateřskou školu

VĚK DÍTĚTE	POČET DĚTÍ
3	1 (3)
4	2 (3)
5	6 (6)
6	4 (4)

Údaje v závorkách udávají celkový počet dětí daného věku.

8. Prezentace výsledků empirického šetření

Tato kapitola poskytuje výčet odpovědí matek na jednotlivé otázky řízeného rozhovoru.

Otázka č. 1 - Bylo vaše těhotenství chtěné?

ANO	12
NE	4

Komentář:

Záporně odpověděly ve většině případů matky, které otěhotněly již před svým dvacátým rokem života. Z pohledu mladého člověka, který chce před tím než bude rodičem osobnostně dozrát, vzdělávat se, uplatnit se v profesní oblasti a být ekonomicky zajištěn nelze společensky odsuzovat případ nechtěného těhotenství.

Množství kladných odpovědí je potěšující, ale je nutno brát v úvahu nízký počet sledovaných matek. Pokud by cílem mé práce byla otázka chtěných a nechtěných těhotenství, volila bych metodu kvantitativního výzkumu. Převahu kladných odpovědí jistě ovlivnil počet matek věku 34 – 41 a údaje získané hlubším studiem (dvě matky z celkového počtu jsou křesťansky věřící).

Otázka č. 2 - Plánujete další těhotenství v nejbližší době?

ANO	6
NE	10

Komentář:

Faktory, kterými jsou ekonomická a existenční nejistota, věk matek a současný počet vychovávaných dětí /tab.č.1,3 /významně ovlivnily výsledek otázky.

Otázka č. 3 – Souhlasíte s názorem, že by matka měla celodenně pečovat o dítě do věku 4 let?

ANO	12
NE	4

Otázka č. 4 – Vzděláváte se nebo jinak informujete (literatura, media) v oblasti potřeb a nových výchovných metod u dítěte?

ANO	10
NE	6

Komentář:

Studovala jsem podrobněji matky a jejich odpovědi formou poznávacího rozhovoru. Výsledkem je ověření mých teoretických předpokladů, že matky vychovávají své děti tak, jak byly samy v dětství vychovávány.

Otázka č. 5 – Má váš denní program své pravidelné a pevné rituály z hlediska výchovy dítěte? (V případě, když není dítě v MŠ)

ANO	16
NE	0

Otázka č. 6 – Dbáte s důkladnou pečlivostí na dodržování těchto rituálů?

ANO	6
NE	10

Komentář:

Během rozhovoru jsem pozorovala jednotlivé matky, jak přistupují k důslednosti ve výchově týkající se učení a osvojování návyků. V mnoha případech se režim dne podvolí vzniklým konkrétním situacím a potřebám.

Otázka č. 7 – Diskutujete s dítětem o obsahu denního programu?

(ANO v případě, že se s dítětem radíte, přijímáte jeho návrhy. NE v případě, že program promyslíte sama)

ANO	12
NE	4

Komentář:

Případ této otázky vzbudil u většiny tázaných matek zájem a nad odpovědí dlouze uvažovaly.

Během mého pozorování jsem se setkala s tím, že děti naléhaly na matky, aby šly na hřiště nebo na návštěvu. Jako pozorovatel jsem se zúčastnila jednoho odpoledne na hřišti. Dítě se okamžitě začalo družít. Vyprávělo ostatním děj pohádky, kterou dopoledne vidělo, v zápětí se chlubilo, že má

taky novou hračku. Celý tento děj skončil vystavěním města z písku a poté po zhlédnutí svého díla a prověření jeho funkčnosti klackem, který nahrazoval auto se pátravě podíval po okolí. Když uviděl matku, naléhavě ji volal, aby se šla podívat co postavili.

Odpovědi matek na tuto otázku jsou součástí hlubší analýzy v rámci hypotézy A a B.

Otázka č. 8 – Kolik času denně trávíte s dítětem aktivně?

(Sledované matky měly možnost se k této otázce vyjádřit prostřednictvím numerické posuzovací škály.)

ČAS	POČET MATEK
CELÝ DEN (1)	3
PŮL DNE (2)	4
HODINY (3)	8
MÉNĚ (4)	1

Komentář:

Stav hodnot jistě ovlivňuje skutečnost, že 13 matek z celého počtu jsou zaměstnané ženy. Z hlediska těchto daných podmínek je zřejmé, že pokud je žena v zaměstnání do 15.30 hodin, dítě si z MŠ vyzvedne v 16.30 hodin, zbývá již zmíněný čas 4 hodin.

Úlohou státu je působit z pozice zákonodárce na zaměstnavatele, aby zřizovali časově pružná pracovní místa na částečný úvazek, umožnili práci doma. Tak vzniknou podmínky, které umožní rodičům trávit s dětmi více času.

Otázka č. 9 – Má vaše dítě v případě, že není v MŠ, možnost kontaktu s dětmi?

ANO	16
NE	0

Otázka č. 10 – Navštěvujete různá centra, kluby pro děti předškolního věku?

ANO	15
NE	1

Komentář:

Z počtu kladných odpovědí je zřejmé, že matky dětem umožňují kontakt s vrstevníky.

Prostřednictvím rozhovoru s matkami jsem se setkala s množstvím negativních názorů, že neinstytucionalizovaných zařízeních není potřebné množství. Dalším problémem je i nedostatečná informovanost center a organizací pro děti o své existenci a případných aktivitách.

Hovořila jsem s pracovníkem Centra občanských aktivit v Liberci, který konstatoval zájem matek o činnost různých center pro matky s dětmi.

Otázka č. 11 – Navštěvujete s dětmi mateřská centra?

ANO	2
NE	14

Komentář:

Ty matky, které odpověděly kladně, služeb a péče aktivně využívaly před nástupem dítěte do běžné mateřské školy.

Záporně odpověděly matky, které o činnosti těchto center nemají dostatek informací. Nevědí, že tato centra již pracují v oblasti jejich bydliště.

Odpovědi na otázky č. 10 a 11 se komplexně vyjadřují k problému informovanosti rodin s dětmi, který jsem popsala v rámci komentáře u otázky č. 10

Otázka č. 12 – Navštěvuje vaše dítě pravidelně některé zájmové kurzy?

ANO	12
NE	4

Otázka č. 13 – Jaké zájmové kurzy?

(respondentky měly možnost označit ty druhy zájmových kurzů, které dítě navštěvuje bez ohledu na omezení v počtu)

DRUH ZÁJMU	POČET DĚTÍ
SPORT	9
VÝTVARNÁ TVOŘIVOST	3
HUDEBNÍ KURZ	3
DRAMATICKÝ KURZ	3

Komentář:

Situace v oblasti zájmových aktivit pro děti je taková, že jsou zde dána kritéria pro výběr dětí. V otázce dětí předškolního věku je uveden problém věkové hranice. Setkala jsem se s problémem v případě umístění dítěte do dramatického kurzu, kdy bylo dítě odmítnuto na základě logopedické vady. Jako další důvod byl uveden fakt, že dítě není pozorné požadovanou dobu. Ze strany matek je ale zájem o zájmové kurzy významný již z hlediska umístění dítěte do školy. Zmíním případ jednoho sledovaného dítěte, které z rozhodnutí matky bude navštěvovat základní školu se zaměřením na hudební výchovu. Jedním ze základních předpokladů pro přijetí do školy je znalost hry na hudební nástroj.

Otázka č. 15 – Jste přítomna dění během trvání zájmového kurzu?

ANO	0
NE	16

Komentář:

Z vlastní praxe vím, že když přijde dítě na hodinu zájmového kurzu poprvé, cítí potřebu blízkosti své matky. Matky se k této situaci vyjádřily, že jejich dítě zažívá pocity strachu a obav z neznámého prostředí a osob. Po uplynutí několika hodin se dítě sblížilo s pedagogem a především navázalo přátelské vztahy se svými vrstevníky. V té chvíli již záleželo na matce samotné, jestli zůstane přítomna hodině.

Otázka č. 14 – Těší se vaše dítě na den, kdy má jít na zájmový kurz?

ANO	11
NE	5

Komentář:

Počet záporných hodnot je navýšen počtem dětí, které nenavštěvují žádný zájmový kurz. /viz ot. č. 7/

Sledováním dětí jsem dospěla k hodnocení, že umožnit dítěti navštěvovat určitý zájmový kurz působí na rozvoj jeho vlastní identity, hodnocení svého já. Dítěti se tím, že se učí nebo ovládá určitou činnost, zvyšuje sebevědomí a vlastní sebehodnocení.

Pokud pozorované děti nechtěly jít na některý zájmový kurz, byla příčina většinou ze strany odborného pedagoga. Děti se na kurzu buďto „nudily“ nebo nebyly spokojeny s přístupem a jednáním pedagoga.

Otázka č. 15 – Těší se vaše dítě do školy?

ANO	14
NE	2

Komentář:

Odpověď na tuto otázku lze považovat jen jako subjektivní názor matek. Otázku jsem také položila dětem individuálně v rámci pozorování v jejich domácím prostředí. Všech 16 dětí odpovědělo kladně ve smyslu, že se do školy těší. Samozřejmě je nutno přihlédnout k jejich věku. Tříleté dítě se přirozeně nezabývá otázkou školy.

Otázka č. 16 – Domníváte se, že se změní chování a jednání dítěte nástupem do mateřské školy?

ANO	12
NE	4

Komentář:

Příčinou kladných odpovědí je negativní zkušenost matek s celkovým sociálním zázemím mateřských škol. MŠ navštěvuje vyšší počet dětí než je jejich možná kapacita z hlediska kvality péče.

Tato otázka se nabízí jako možnost pro další vědecké zkoumání. Hlubším výzkumem s vyšším počtem respondentů by mohla být zjištěna hlavní příčina tohoto jevu.

Otázka č. 17 – Radíte se nebo jinak domlouváte s pedagogickými pracovníky MŠ o výchově, případných problémech vašeho dítěte?

ANO	16
NE	0

Komentář:

V rámci pochopení a orientace ve výpovědích matek jsem navštívila 3 mateřské školy. Záměrem tohoto pozorování bylo sledovat spolupráci matek s vychovateli. Mateřské školy jsem volila formou náhodného výběru. Časový úsek jsem si stanovila na období, kdy si rodiče vyzvedávají děti ze zařízení. Tento jev jsem sledovala po dobu tří dnů. Předpokládala jsem, že tento moment využívají rodiče a pedagogové pro vzájemné poznání a spolupráci.

1. mateřská škola

Při příchodu se rodiče jen ohlásí u dveří do telefonu, děti jsou samostatně posílány do šatny. Po obléknutí odchází děti společně domů s rodiči. Za celé tři dny nedošlo k bližšímu kontaktu mezi rodičem a pedagogem.

2. mateřská škola

Rodič si dítě vyzvedává osobě u pedagoga. Tento osobní kontakt rodiče s pedagogem splňuje pravidla bezpečnosti a ochrany dětí. Za celé tři dny rodiče nehovořili s vychovatelem o žádných problémech nebo přáních.

3. mateřská škola

Zde také vyzvedává rodič své dítě osobně u pedagoga. Předchází tomu ohlášení do telefonu u dveří. Ve většině případů došlo ke kontaktu mezi rodičem a vychovatelem formou přátelského rozhovoru. Pedagog popisoval činnosti, které děti ten daný den dělaly a velmi často děti chválil.

Pokud se budu snažit tuto studii zhodnotit a vycházet také z odpovědí v tabulce, dojdou k závěru, že mezi rodiči stále přetrvávají obavy z negativní reakce pedagogů na jejich případnou stížnost.

Otázka č. 18 – Jste spokojena s péčí MŠ?

ANO	9
NE	7

Otázka č. 19 – Vyznačte problémový moment ve výchovných postupech MŠ, který negativně působí na psychiku dítěte?

TYP PROBLÉMU	VÝSKYT
JÍDLO	8 dětí
SPÁNEK	4 děti
OBLÉKÁNÍ	3 děti
DISKRIMINACE	1 dítě
TRESTY	4 děti

(Matky měly možnost označit ty určité problémy, které mají zájem řešit s danou mateřskou školou bez ohledu na omezený počet.)

Jednotlivé pojmy označují:

1. Problém jídla – nucení do jídla, malé porce
2. Problém spánku – nucení ke spánku, spánek jako trest za špatné chování
3. Problém oblékání – nenabídnutá pomoc při oblékání
4. Problém diskriminace – v př. logopedických vad, brýlí ponižování
5. Problém trestů – nevhodné, neadekvátní, žádné potrestání

Komentář:

Tato otázka je volena jako doplňková pro pochopení dané problematiky.

Otázka č. 20 – Respektuje mateřská škola přání a potřeby matky?

ANO	10
NE	6

Otázka č. 21 – Domníváte se, že respektuje přání a potřeby dítěte?

ANO	10
NE	6

Otázka č. 22 – Jak často slyšíte od svých dětí, jestli dnes nemusí do školky?
(Sledované matky měly možnost se k této otázce vyjádřit prostřednictvím
numerické posuzovací škály)

ČASOVÁ HODNOTA	POČET DĚTÍ
VELMI ČASTO (1)	4
ČASTO (2)	4
MÁLO (3)	3
NIKDY (4)	2

Poznámka k otázce č.22: 3 děti mateřskou školu nenavštěvují /tab.č.7/

Komentář:

U dvou sledovaných dětí věku čtyř let jsem se setkala se situacemi, kdy dítě simulovalo nemoc za účelem, že nechce do školky.

Odpovědi, označené formulací nikdy nebo málo, vypověděly matky dětí věku 5 a 6 let.

Otázka č. 23 – Pokud máte možnost, stane se někdy, že dítěti vyjdete vstříc a necháte ho doma?

ANO	8
NE	5

Poznámka: 3 děti mateřskou školu nenavštěvují /tab.č.7/

9. Zhodnocení výzkumu

Cílem mé bakalářské práce bylo zhodnotit kvalitu péče matky o dítě předškolního věku. Vzhledem k náročnosti vývojového období, kdy se dítě připravuje na budoucí vstup do školy jsem metodou zúčastněného pozorování sledovala výchovný přístup ze strany předškolních zařízení.

Jako hlavní metodu pro získání množství údajů jsem zvolila dlouhodobé pozorování matek a především dětí v jejich přirozeném prostředí. Vzhledem k charakteru výzkumné otázky a povahy dat, které je možno získat, jsem pracovala na základě metod kvalitativního výzkumu.

V rámci zpracování teoretické části, shromažďováním množství údajů týkajících se péče o dítě předškolního věku se objevují hypotézy.

Obsahem hypotézy A je předpoklad, že dítě bez ohledu na svůj věk potřebuje stálou a důslednou péči matky.

Ve vznikajících otázkách zda- li má tato péče zastávat charakter péče celodenní, nelze s jistotou objektivně odpovědět. Provedený výzkum prokázal, že matky mají všeobecný zájem o výchovu svých dětí. Podmínky, které jsou však přístupem společnosti těmto matkám umožněny respektují toto přání matek s určitým omezením. Je nutné si neustále připomínat, co dítě v tomto věku potřebuje, koho potřebuje.

Mým cílem je objektivně hodnotit základní předpoklad pro pozitivní psychický vývoj dítěte a tím je výchova v rodině. Dlouhodobým pozorováním matek lze vysvětlit určité projevy dětí, se kterými se setkáváme v předškolních zařízeních. Matky jednaly se svými dětmi z pozice rodiče, na kterého se mohou vždy spolehnout. Případné odloučení od matky nevyvolá v dítěti pocit „odstrčení“, snáze prožívá přirozený strach a obavy z nového neznámého prostředí.

Sledované matky měly společnou základní charakteristiku a tou byl hluboký vztah ke svému dítěti. Při hodnocení a případném následném kategorizování je nutné tuto skutečnost pokládat za důležitou informaci.

Skutečnost, že ve vybraném vzorku matek jsou ženy zaměstnané, nezaměstnané nebo na mateřské dovolené byla náhodná. Lze ale předpokládat, že i tento fakt staví matky do rovnocenné pozice, ze které lze dál v hodnocení vycházet. Náročnost z hlediska časového prostoru je srovnatelná ve všech údajích o matkách.

Otázky 4-16 hodnotí péči matek z hlediska kvalitního psychického a somatického vývoje dítěte předškolního věku. Studium a pozorováním shledávám odpovědi matek za objektivní z hlediska posouzení citění dítěte. V rámci kvalitativního výzkumu byla zjištěna skutečnost, že pro matky je důležitá budoucnost svých dětí. Kvalita péče, kterou jim věnují podléhá mentální úrovni matek a vnějším podmínkám (časová flexibilita).

Hypotéza B označuje péči předškolních zařízení jako pomoc dětem i rodičům.

Úloha mateřských škol je obecně chápána jako hlídání dětí. Výzkum tuto teorii nejen potvrdil, ale i rozšířil o daná specifika. Je to centrum, kde se setkávají děti stejného věku, kde si mohou hrát se svými vrstevníky, chlubit se svými zážitky. Položím si ale otázku, nechybí jim zde matka?

V rámci svého výzkumu jsem sledovala nejen děti v jejich přirozeném prostředí a tím je domov (kde jsou rodiče), ale i v předškolních zařízeních.

Ptala jsem se děti proč chtějí být doma a nechtějí jít do školky. Ve většině případů mi odpověděly, že doma mají svůj pokoj, své hračky. V ostatních případech si stěžovaly na „tetu“ ve školce nebo že nemají kamarády.

Odpověď, že chtějí být s matkou byla ojedinělá. Při těchto citacích vycházím z mého výzkumu. Tyto děti jsou si jisti láskou své matky a tudíž nepocítují její nepřítomnost jako stresující zážitek.

Metodicky odborně vedené předškolní zařízení zastává významnou funkci ve vzdělávání a přípravě dítěte na vstup do školy. Jednu z forem těchto příprav mnou pozorované mateřské školy jsem zaznamenala v teoretické části /viz. kap. 3/

Důležitá je především spolupráce předškolních zařízení s rodiči. Dítě tímto vztahem mezi jeho dvěma vychovateli (rodič, MŠ) pocítuje důvěru k výchovným metodám pedagogických pracovníků těchto zařízení.

Názor většiny matek, že činnost předškolních zařízení je důležitá nejen pro ně, ale především pro děti se stal hodnotným údajem v mém výzkumu.

Zbývající počet matek (2) upřednostňují výchovu mateřských center nebo prarodičů a známých před výchovou běžné mateřské školy.

9. 1. Výsledky výzkumu

Dítě pro svůj pocit jistoty a bezpečí potřebuje matku. Matka v případě, že věnuje dítěti lásku a rodičovskou péči plní veškeré předpoklady pozitivního psychického vývoje dítěte.

Otázky typu, v kolika letech by dítě mělo začít navštěvovat předškolní zařízení nebo je dítě již zralé, aby začalo chodit každodenně do mateřské školy se ukázaly jako velmi složité. Určit přesný věk či období, kdy je dítě schopné bez negativních psychických následků začít navštěvovat předškolní zařízení je zcela nemožné.

Každý jedinec je osobnost ve svých individuálních rozměrech a tudíž i k otázkám rozhodování o výchově dítěte by se mělo přistupovat na základě prošetření individuální zralosti jeho osobnosti.

Působení výchovy předškolních zařízení na psychický vývoj dítěte a následně na jeho celou osobnost by se dalo hodnotit z výsledků vhodných psychologických testů.

Zdůrazňuji, že předškolní věk je nejvýznamnější období v životě člověka, protože se v této vývojové fázi utváří základní charakteristika osobnosti.

Období je podrobně popsáno v teoretické části mé bakalářské práce.

ZÁVĚR

Bakalářská práce vyjadřující se k péči o dítě předškolního věku nepostihuje tento problém do všech podrobností a detailů. Poskytuje však poměrně rozsáhlý soubor potřebných informací získaných studiem odborné literatury a sběrem empirických dat přímo v prostředí sledovaných jedinců.

Spolupráce ze strany matek, dětí a předškolních zařízení mi umožnila hlouběji proniknout do problematiky výchovy dětí. Výzkum mi přinesl mnoho nových a překvapujících poznatků.

Velice mě překvapil rozdílný přístup jednotlivých mateřských škol k výchově dětí a především v přístupu k rodičům. Domnívala jsem se, že rodič již má možnost určitým způsobem zasáhnout do výchovných metod a činnosti těchto zařízení. Zjištění, kterých jsem byla často svědkem mě stavěla do pozice zúčastněného a byla jsem nucena často se rodičů zastat. Pedagogové se často zdají i přes dané odborné znalosti a dlouholetou praxi neznalý v psychických i somatických potřebách dětí.

Pokud se týká pozorování matek, jejich vztahu a péče o dítě, byla jsem příjemně překvapena. Matky projevují veškeré snahy o to, aby jejich děti vyrůstaly v podnětném prostředí.

Práce na teoretické části často potvrdila mé vlastní zkušenosti z praxe. Ale přesto jsem v rámci studia odborné literatury měla možnost orientovat se v dané problematice a získat potřebný nadhled. Příjemným zjištěním pro mě

bylo množství vydané odborné literatury zabývající se výchovou dítěte předškolního věku. Informace jsem měla také možnost získávat prostřednictvím médií.

Cílem mé bakalářské práce bylo zhodnotit kvalitu péče matky a předškolních zařízení o dítě předškolního věku v rámci jeho pozitivního psychického vývoje. Mou aspirací nebylo určit zda-li je kvalitnější péče matky nebo zařízení. Nebylo mým cílem ani konkrétně vyčíslit , která péče jaké matky je kvalitnější. Snažila jsem se o porozumění, orientaci v potřebách dítěte předškolního věku a následně zhodnotit péči z hlediska uspokojování těchto potřeb.

Obecným závěrem, který je možný učinit na základě technik kvalitativního výzkumu je tvrzení, že dítě potřebuje pozornost a péči matky pro získání pocitu jistoty, sebevědomí a charakterových vlastností osobnosti. Dítě ale také potřebuje péči mateřské školy v rámci upevňování sociálního postoje a citění.

Použitá literatura

- Vágnerová M. – *Vývojová psychologie I*, UK vydání Karolinum, Praha 1996, ISBN 80- 7184- 317- 2
- Deissler H.H. – *Každodenní problémy v mateřské škole*, Portál, Praha 1994, 1. vydání, ISBN 80- 7178- 010- 3
- Schaffer R. – *Rozhodujeme o dětech*, MPSV Praha 1994, 1. vydání, ISBN 80- 85529- 10- 6
- Řičan P. – *Cesta životem*, Pyramida Praha 1990, 11- 059- 90
- Furst M. – *Psychologie*, Votobia Olomouc 1997, ISBN 80- 7198- 199- 0
- Rheinwaldová E. – *Rodičovství není pro každého*, Motto 1993, ISBN 80- 901338- 4
- Zinsmeister K. – *Jak dětem škodí denní péče*, Očanský institut č. 32, 1994
- Gray J. – *Muži jsou z Marsu, ženy z Venuše a děti z nebe*, Práh a Knižní klub, Praha 2000, 1. vydání, ISBN 80- 7252- 031- 8
- Matějček Z. - *Co, kdy a jak ve výchově dětí*, 3. vydání, Portál, Praha 2000, ISBN 80- 7178- 494
- Biddulph S. – *Tajemství výchovy šťastných dětí*, 1. vydání, Portál, Praha 1999, ISBN 80- 7178- 334
- Brierley J. – *7 prvních let života rozhodne*, 1. vydání, Portál, Praha 1999, ISBN 80- 7178- 109- 6
- Leachová P. – *Dítě a já*, 1. české vydání, Cesty, Praha, ISBN 80- 7181- 033
- Hartl P. - Hartlová H. – *Psychologický slovník*, 1. vydání, Portál, Praha 2000, ISBN 80- 7178- 303
- Hanšpachová J. – *Hry pro maminky s dětmi*, 1. vydání, Portál, Praha 1997, ISBN 80- 7178- 166- 5
- Hřichová M., Novotná L., Miňhová J., - *Vývojová psychologie pro učitele*, Západočeská univerzita v Plzni 2000, 2. vydání, ISBN 80- 7082- 626- 6
- Ferjenčík J. – *Úvod do metodologie psychologického výzkumu*, Portál, Praha 2000, 1. vydání, ISBN 80- 7178- 367- 6
- Chrásková M. – *Základy výzkumu v pedagogice*, Univerzita Palackého v Olomouci 1993, 1. vydání

Horák F., Chráska M. – *Úvod do metodologie pedagogického výzkumu*,
Univerzita Palackého v Olomouci 1988, 1. vydání

Vágnerová M. – *Psychologie školního dítěte*, UK Praha 1995

Kuric J. – *Vývinová psychologia*, Pedagogická fakulta Nitra 1991, ISBN 80-
85183- 78- 1

Kolinská R. – *Mateřská centra*, Hnutí Pražské matky, Praha 1995, ISBN 80-
901864- 0- 8

SETKÁVACÍ A INFORMAČNÍ CENTRUM - MATEŘSKÉ CENTRUM o. s.

Pro širokou veřejnost nabízíme:

- PO - volná herna - klub miminek
10.00 - Veselá flétnička *10. 7. ŠIKULKA*
- ÚT - volná herna
9.30 - Hrajeme si se slovíčky / NJ pro malé děti /
16.30 - Těhotenské cvičení
- ST - volná herna
10.00 - Hrajeme si s pohádkou / pro děti od 4 let /
17.00 - Orientální tance pro malé i velké slečny
18.00 - Orientální tance pro ženy bez rozdílu věku
19.00 - Gravidijóga nejen pro těhotné
- ČT - 9.00 - AJ nejen pro maminky
10.30 - Hrajeme si se slovíčky / AJ /
16.00 - Cvičení pro lepší učení / motorika, koordinace.../
17.00 - Veselé zpívanky
- PÁ - volná herna
10.00 - Laktační / kojenecká / poradna
9.30 - VESELE CVIČENÍ
- Během února začnou tyto aktivity :
- masáže dětí a kojenců
- Šikulka - ruční práce všeho druhu pro holčičky i kluky
- Bazar dětského ošacení, prodej dětské výživy HIPPI,
knih nakladatelství PORTÁL...

**PŘIJĎTE MEZI NÁS!
UVIDÍTE, USLYŠÍTE, BUDE VÁM S NÁMI FAJN ...**

SIC - MC
Havličkova 173 /12
46007 Liberec 7
tel.: 048/ 273 77 01, 0605 277 015
sicliberec@seznam.cz
www.sweb.cz/sicliberec

Všechny aktivity pro dospělé jsou s hlídáním dětí !